

POKROK ZÁPADU

PUBLISHED WEEKLY

Entered at the Post Office at Omaha, Neb., as second class mail matter.

Published by Pokrok Publishing Co., 1309-1311 Howard St. — Tel. 2913.

Subscription by mail — \$1.00 per year.

Vydává:

YDAVATELSKÁ SPOL. POKROKU. V.Á.C. BUREŠ, ředitel.

1309-1311 Howard St. — Telefon 2913.

Předplatné ... \$1.00 na rok. Do Čech \$2.00 na rok.

Adresujte jednoduše

POKROK ZÁPADU, OMAHA, NEB.

Omaha, Neb., dne 18. září 1907.

PROFESOR MASARYK V OMAZE, NEB.

V úterý minulého týdne večer promluvil věhlasný učenec a filosof český, prof. Masaryk, v omažské Sokolovně na téma „Politická situace v Rakousku“. Návštěva byla slušná, ale přece jen nebyla taková, aby počtu omažských a so. omažských Čechů odpovídala. Krásná přednáška prof. Masaryka působila na všechny přítomné mohutným dojmem. Prof. Masaryk má pověst výtečného řečníka, jehož každé promluvené slovo je na svém místě a každá věta jako vysoustruhována. Přednáška jeho byla v každém ohledu dokonale a bylo by našim největším přáním, kdyby podobných pořítků dostávalo se nám častěji. Doufáme, že čtenářům našim se jen zavděčíme, když přineseme ke jeho v podrobném výtahu dle našich poznámek. Prof. Masaryk představen byl p. J. Rosickým, uvítán byl nadšeným potleskem.

My, Čechové — řekl profesor Masaryk — máme příčinu uvažovati o politické situaci. Naše politické poměry velice změnil se zavedením všeobecného a rovného práva hlasovacího, na jehož základě zvoleno bylo do parlamentu 516 poslanců. Každá změna ústavy je úzce spojena se životem kulturním. Jsme tedy oprávněni vítati všeobecné právo hlasovací i z jiného stanoviska, poněvadž znamená také rozšíření života kulturního. Jako demokrat vítám všeobecné právo hlasovací a jsem přesvědčen, že na základě jeho i kulturní život posune se v před. Již drubdy Havlíček měl ideál všeobecného práva hlasovacího a my teprve v nedávné době jsme je uskutečnili. Všeobecné a rovné právo hlasovací je projevem ducha demokratického a vítáno bylo radostně všemi, kdož jsou přáteli pokroku a kultury. Jak známo, sám rakouský císař přál si, aby v Rakousku zavedeno bylo všeobecné hlasovací právo. Císař ovšem sotva přál si všeobecné právo hlasovací z důvodů demokratických. Císař očekával, že přijetí rovného práva hlasovacího v Rakousku bude mít vliv i na Uhry, kde by zavedení všeobecného práva hlasovacího zlomilo nadvládu maďarské šlechty, která v Uhrách ve všech směrech má veliký vliv. Zavedením všeobecného práva hlasovacího šlechta z politiky v Rakousku zmizela. Uvažujeme-li tuto skutečnost, tu nad jiné radostněji vítati můžeme z důvodů demokratických tento krok ku předu. Nám všeobecné právo hlasovací prospěje hlavně tehdy, když dovedeme jej náležitě využít. Jest otázkou, zda jsme tak vyvinuti a zdraví, abychom z této vymoženosti něco uždělali. Jest jisto, že instituce nerozhoduje, nýbrž lidé. Všeobecné právo hlasovací nyní máme a nyní záleží jen na tom, jak budeme voliti a jaké zástupce na horkou půdu parlamentu vídeňského budeme poslati. Možná říci, že v Rakousku proti sobě stojí dvě strany: demokratismus a aristokratismus. Nás, Čechy, především zajímá otázka, zda jsme tím duchem demokratickým tak prochnuti, abychom ze všeobecného práva hlasovacího dovedli těžit. Abychom dokonale mohli zopovéděti, je nutno abychom po-

dívali se na okamžik i do minulosti. Každá politická změna měla pro nás značný význam. Měl tedy pro nás veliký význam i rok 1848. Tu poprvé proti aristokratismu rakouskému do boje vystoupila demokracie, která hlavně bojovala o to, aby od ohavného jha poroby osvobozen byl český sedlák. Do té doby lid selský byl v nevolnictví. Je tomu teprve 60 let, co český sedlák je volnější. Revoluce v roce 1848 zlomila v Rakousku absolutismus, což zejména v Čechách mělo vliv blahodárný. Zde v Americe může se politické sebevědomí a demokratismus rychleji vyvíjeti, nežli v zemi, kde panuje monarchie. Jest otázkou, jak dlouho to trvá, než demokratické zásady vyvinou se tou měrou, aby jim lid byl tak pronycen, aby nikdy nebyl v rozpacích, jak jednati. Mnozí tvrdí, že lid český upadl na Bilé Hoře. Je to sice pravda, ale jen částečně. Český lid ztotožněn byl v letech 1450 až 1470, tedy záhy po reformaci Husově. Byli to páni, aristokracie, která ujařmila český lid. Ujařmení lidu selského, znamenalo ujařmení národa. Velká část lidu českého po 400 let neměla žádného zájmu politického. Teprve v roce 1848 nabývá sedlák větších práv a proto rok tento pro národ český znamená daleko více, nežli pro národy jiné. Osvobození českého lidu selského znamená pro nás kulturně velmi mnoho. Rok 1848 však více než osvobození lidu selského okamžitě nepřinesl žádných větších převratů, neboť již v roce 1849 nastává reakce. Havlíček to očekával, neboť národ, který po 500 let byl ujařmen, velice těžko vzechopí se k revoluci. Od roku 1860 nastává život konstituční, ve smyslu rakouského života takový, dle něhož císař vládnouti může bez ohledu na většinu, nebo menšinu. Za této politické éry vznikla strana staročeská. Vystupuje Palacký i Rieger a na nějaký čas stávají se vůdci národa. Doba ta znamená však přece jen epochu pro náš kulturní život. Vystupují Neruda, Hálek a jiné mladší hlavy, organizují se a začíná ruch, který sílí a pokračuje až po dnes. V roce 1860 hlásí se opět šlechta k politickému životu a ovládá parlament. Z českých stran existovala pouze staročeská, která byla úplně bez kritiky. Strana staročeská pak ku všemu tehdy prováděla politiku passivní, která národu byla jen ku škodě. Poslanci nechali se totiž zvoliti, ale do Vídně nešli, nýbrž zůstali doma. Ke všemu spojila se strana staročeská se šlechtou. Po 30 let téměř rozhodovával ve straně staročeské vliv Clam Martinieuv. Bylo to ovšem špatné a nezdavné spojení. Šlechta, která byla reakcí, spojila se se stranou liberální. To byl ovšem špatný liberalismus, který nestál na základech demokratických, ani pokrokových a proto musel padnouti. Proti směru tomuto vyvinul se směr mladočeský, který byl demokratičtější, radikálnější a pokrokovější. Strana tato vznikla v roce 1874 a hned snáz se stranu staročeskou přivítal k činnosti. Ve straně staročeské bylo hlavně úřednictvo, šlechta a měšťáctvo, kdežto strana mladočeská pojímá do svého středu dělníky, zemědělce, maloživnostníky a mladší kruhy literární. Nyní nastává boj a kritika. Zejména byly to politické kroky římské, jež vzbudily odpor u Mladočechů, kteří se ve věci té střežili se Staročechy. Dále byla to ovšem i šlechta, jež byla příčinou sporů mezi oběma stranami. Mladočeši, ač byli proti šlechtě, přece proti ní nevystupovali a proto v demokratism jejich ohranena byla důvěra mezi dělnictvem. Dělnictvo, které už v roce 1848 hrálo značnou roli, až do té doby bylo součástíou buržoasních stran. Nechtělo dělati svoji politiku. Jakmile však začíná směr radikálnější a demokratičtější, tu i dělnictvo se probouzí a od roku 1879 vystupuje jako samostatná strana. Máme tedy již strany tři: Mladočechy, Staročechy a dělnictvo. Vidíme jak národ se třídí, slučuje se a organizuje se jednotlivé třídy národa. Rok 1879 má však pro nás význam ještě jiný. Tého roku nastává totiž aktivní politika. Do té doby provozovala se passivní politi-

ka, poněvadž Staročesi ústavu neuznávali. Teprve bojem, který v roce 1879 nastal, donuceni byli Staročesi, aby šli do Vídně. Přišli však do Vídně bez parlamentární znalosti a to se na nich vymstilo. Následky oně passivní politiky citíme podnes. Nečelých 30 let provozuje se politika aktivní a tudíž pouze 1, nebo 2 generace jsou vychovány parlamentárně. Nastoupení politiky aktivní má pro nás veliký význam. Byl to krok rozhodně prospěšný. Naši mluví před světem, nastává politika sebekritická a kritika vyvíjí se i v národě. Nastává nespokojenost s politikou staročeskou a ponaňahu Mladočeši nabývají vřechu. V roce 1882 dostali jsme českou universitu. Vymoženost tato znamená pro národ náš velký pokrok. Veškeré politické a vědecké snažení má nyní své středisko, které si již dávno Čechové míti přáli. Přišly kritické boje o rukopisy, které byly prospěšny. Byla to snaha, aby národ náš ve všem postaven byl na pravdu. Kde jsou revoluce literární, záhy dostavuje se revoluce politická. Bez jedné nemůže býti druhá. Od roku 1884 rozděluje se národ bohatěji na strany. Takové třídění ve strany je užitečné, poněvadž tím organizuje se kulturní život. Nyní je v Čechách živo. Máme několik stran a dost rozmanitých tužeb a plánů. Nyní je v Čechách zcela jiná situace. Politickou situaci a kulturní život lze posuzovati výsledkem posledních voleb do parlamentu. Jak známo, nyní voliti může každý 24letý muž a každý 30letý může býti zvolen. Nyní máme 107 českých poslanců, kteří náležejí k několika stranám. Žádná strana však není tak početná silná, aby měla nadpoloviční většinu poslanců. V době nynější žádná strana nereprezentuje většinu národa. Dříve tomu tak bylo. V roce 1891 strana staročeská dle jména téměř zmizela a Mladočeši opanovali. Letos po 16 letech málem zmizela by byla strana mladočeská. Z toho je patrné, že se dosti rychle vyvíjíme. Strana staročeská padá po 30 letech, mladočeská po 15 letech. Nejjednotnější stranou českou, soudíme-li dle počtu poslanců, je strana agrární, která má 28 poslanců. Po nich příjdou sociální demokraté, kteří mají 23 poslanců, mladočeši mají 17 poslanců, klerikálové 17, 4 jsou moravští lidovci, 5 národních socialistů, 3 radikální pokrokaři, 2 realisté, 1 staroprávnický a hrabě Šterberk, který nehází ke žádné straně. Vidíme, že v Rakousku nejsilnější strany jsou stavovské a náboženské. Sedláci a dělníci jsou nejsilnějšími stranami. Skutečnost tato zaslubuje, abychom se o ni šířeji rozhovořili. Národ náš byl drubdy národem selským a živil se výhradně zemědělstvím. Dnes však tomu již tak není. Od roku 1848 se měníme. Dnes národ náš je více průmyslový, nežli zemědělský. Dnes pouze 35 lidí ze sta na našem venkově živi se zemědělstvím. Tato přeměna dělá se nepozorovaně a proto byli jsme jí dokonale překvapeni. Když však podíváme se, jak národ náš je složen, je to zcela pochopitelné. Za několik desetiletí národ selský stal se národem průmyslovým. Přechod ten může se nazvat směle revolucí. V této industriální revoluci kruh sedláků se semknul a organizoval se proti industrii. My nemáme dne ani malých, ani velkých sedláků. Celá jedna třetina našeho českého království náležejí šlechtě. Většina českých rolníků jsou maloročníci, kteří jsou proti šlechtě a tak vzniká selský socialismus. Tim dá se vysvětliti, že české rolnictvo zorganizovalo se ve stranu tak silnou. Druhou početnou jednou z nejsilnějších stran jsou sociální demokraté, kteří z 516 rakouských poslanců mají jich 87. U nás připadá i organizovaný dělník na 60 obyvatele, v Německu na 150, v Rusku na 3300 obyvatele. Zpátečnické Rakousko má v parlamentě nejvíce dělnických poslanců ze všech zemí na světě, kdežto Spojené Státy americké nemají v kongresu ani jednoho svého zástupce. Jak již jsem se zmínil, rakouské země se industrialisují. Máme své milionáře, ale na druhé straně ohromné masy lidu dělného. Strana sociálně

demokratická organizuje dělnictvo a maloročníctvo. Naproti straně sociálně demokratické stojí strana klerikální, která rovněž v parlamentě rakouském má značnou sílu poslanců. Jakmile v Čechách počiná směr pokrokovější a radikálnější, organizuje se i strana klerikální, proti níž stojí všechny ostatní strany svobodomyšlné. Jak už dříve jsem se zmínil, jsme po stránce hospodářské zvláštní národ, národ lidí malých a z té příčiny je nutno, abychom provozovali politiku hospodářskou a sociální. Jsou to pro nás, poslance, vážné úkoly. Nyní do popředí vystupuje otázka rakousko-uherského vyrovnání. Až v říjnu vrátím se do parlamentu, bude asi záležitost ta první na jednacím pořádku. Již 11 let děje se toto vyrovnání s Uhry. Uhři chtějí býti hospodářsky i politicky samostatní a proto jsou stále rozpory s Rakouskem. Rakousko je země industriální, kdežto Uhry jsou tím, čím my byli dříve, totiž země zemědělskou. Uhři vyvážejí mouku, my opětně výrobky textilní a jiné. Leč Maďari chtějí se také industrialisovati. Chtějí si vypěstovati svůj vlastní průmysl, aby sami mohli stačiti, tak aby nemusili od nás něčeho kupovati. Napjetí mezi Uhrami a Rakouskem má ráz čistě hospodářský. Je to něco podobného, jako kdysi zde válka mezi Jihem a Severem, která rovněž měla podobný podklad. Tím ovšem nechci nitekterací říci, že by nebylo jiných otázek, jež by nás zajímaly. Víme ku příkladu, že v Uhrách nalézá se 2 miliony Slováků, na kterých vlada maďarská páse ta největší bezpráví. Boj našich slovenských bratrů nemůže nám býti lhostejným. Ze Uhry chci býti samostatnými, tomu nelze se divit, pro Rakousko vše to však má veliký význam. Stanou-li se Uhry samostatnými, bude Rakousko odfíznuto od Balkánu a Orientu. Povinnost Rakouska a Čechů jest, aby tomu bylo zabráněno. Není tomu dávno, co teprve Rakousko počalo si všimati Balkánu a zemí jižních. Nyní teprve vzpomenu bylo na jižní země, když poznalo se, jaký mají tyto pro oběh veliký význam. Ze Balkánem a Orientem dotčena je celá slovanská politika, rozumí se samo sebou. Jak známo, Rusko porážkou na dálném východě ztratilo onen závažný vliv, jaký kdysi v slovanské politice mělo. Tim i česká otázka dostala zcela jiný směr. Čechové nyní musí výhradně počítati na sebe a na svou práci. Přesvědčil jsem se, že osud českého národa nezávisí na zabrání politice, nýbrž na politice vnitřní a kulturní. Častokrát jsem tázán, co stane se až vládu v Rakousku nastoupí císař nový. Myslím, že nestane se nic většího, než že snad klerikalismus bude posílen. Monarchismus nemá naprosto takového vlivu, aby mohl býti směr našeho národa přiveden na jiné cesty. Proto tvrdím, že nebude kardinalních změn. Pro další náš život kulturní a politický spíše bude rozhodovat okolnost, jak dovedeme využiti všeobecného rovného práva hlasovacího. My, Čechové, abychom se udrželi, musíme provozovati politiku demokratickou, což znamená společnou práci všech našich sil. Národ náš naprosto nemusí se báti o svoji budoucnost. Nejsme národem nejmenším a mimo to kulturní život náš snese porovnání s kulturním životem mnoha národů větších a daleko početnějších, nežli jsme my. Znovu pravím, že bude záležeti na tom, jak užijeme všeobecného hlasovacího práva. Nechej tím tvrditi, že by rovné právo hlasovací spasil národ; ten musí spasil se sám. Havlíček říkával, že jen svou vlastní přísnivostí a vlastní silou národ bude spasen. Musíme se vynasnažiti, abychom v duchu našich dějin reformovali společnost. Národ potřebuje sebevýchovu. Kde jednotlivce bude míti sám sebe v moci, tam bude možno snadno zorganizovati všechny v jeden celek a k stejné práci. Zavedení všeobecného a rovného práva hlasovacího znamená epochu v našem kulturním životě. Rovněž poslední volby mají pro nás veliký význam. My musíme pokračovati v politice demokratické a v ideách reformace.

Tim řečník zakončil. Neutuchají potlesk byl mu odměnou za krásnou tuto přednášku.

Pan St. Beránek táže se: “Kterou třídu národa reprezentují v Čechách klerikálové?”

Na otázku tuto odpověděl prof. Masaryk následovně: Ponejvíce jsou to kněží, malíř a lidé na těchto odvisl. V každé osadě české jsou duchovní, lidé to akademicky vzděláni, kteří mají zejména vliv na rolnictvo. Tak vznikla strana klerikálně agrární. Těž vliv mají i na dělnictvo a tak vznikla strana klerikálně dělnická. Stranu klerikální tudíž reprezentuje klerus, část sedláků, část živnostníků, dělníků a částečně také i intelligence. Naše intelligence nečiní tak z přesvědčení, nýbrž ze strachu, neboť značná část její je často od kleru odvislá. V tomto směru je třeba u nás hodně a neuvázně pracovat.

Pan St. Beránek táže se dále: “Co se v Čechách myslí svobodomyšlností?”

Svobodomyšlnou stranou — odpovídá Masaryk — nazývá se strana mladočeská. Svobodomyšlnost v Čechách počiná v letech 1860. Vystupují v popředí její mladé hlavy, jako Hálek, Neruda, Grégořev, Alfons Šťastný a j. V roce 1870 vystoupili svobodomyšlní Čechové proti klerikalismu římskému a proti prohlášení papežské neomylnosti. Dnes ovšem jsou Mladočeši namnoze hodně konzervativní a často spojují se s klerikály. Svobodomyšlní jsou i socialisté a pokrokaři. Slovo svobodomyšlnost znamená mladočestství a zároveň i Volnou Myslénku, jejíž sjezd v pravé minulých dnech v Praze se odbýval. Volná Myslénka je organizace, jejíž členové chtějí míti svobodné smýšlení ve všech směrech. Já počítám se k lidem svobodomyšlným. V naší svobodomyšlnosti je několik směrů, všichni však sjednoceni jsou v boji proti klerikalismu. Havlíček šířil svobodomyšlnost proti církevnímu a státnímu absolutismu. Správně Havlíček říkával, že absolutismus církevní je poduškovým absolutismem. Správně Havlíček říkával, stém slova smyslu politikou. Jak již jsem říkal, svobodomyšlní se různí. Jedni v taktice, druzí v kritice atd. Jedni považují náboženství za věc obyčejnou, druzí nikoliv. Myslím, že toto třídění bude i nadále, neboť není možno, aby názory všech se shodovaly.

Pan V. Miniberger táže se: “Jaké stanovisko zaujímá sociální demokracie k české otázce?”

Prof. Masaryk na otázku tu odpověděl: V roce 1899 na sjezdu brněnském postavili se socialisté v národní otázce na Havlíčkovo stanovisko z roku 1848. V programu sociálních demokratů jest i požadavek, aby Rakousko rozděleno bylo v národnostní provincie. Ku kulturním otázkám českým, sociální demokraté jako strana mezinárodní, ne však protinárodní, nestaví se nepřátelsky. Nejlépe bylo to viděti při posledním zasedání parlamentu, kdy sociální demokraté českí ruku v ruce s ostatními českými zástupci žádali, aby české řeči byly do protokolu stenografovány, což dříve se nedělo. O značné vyvinutém citu národním u sociálních demokratů svědčí rovněž skutečnost, že žádají, aby odborné organizace rozdělány na české a německé. Sociální demokraté v našem postupují s námi, poněvadž otázka národnostní je i otázkou sociální. Otázka jazyka často bývá otázkou hospodářskou. To dělnictvo dobře cítí a proto v otázce národní jde s námi.

Na konec jeden z přítomných žádal prof. Masaryka o vysvětlení, byli-li císař příčinou zavedení rovného práva hlasovacího, nebo byly-li to masy dělnictva, jež si je vynutily.

Prof. Masaryk odpovídá, že císař proti všeobecnému právu hlasovacímu nebyl. Strana sociálně demokratická váží si císaře, protože nepodlehla nátlaku nepřátel rovného práva hlasovacího. Neučinil to z demokratických pohledů, nýbrž pouze proto, že domýšlel se, že zavedení tohoto hlasovacího práva v Rakousku bude mít za následek, že toto zavedeno bude i v Uhrách a tak zlomena bude moc šlechty ma-